

מדינות המפרץ ועימות איראן-איראני

יואל גוז'נסקי | 21 בינואר, 2026 | גיליון 2089

אפשרות של עימות צבאי בין ארצות הברית לאיראן מציבה דילמות כבדות משקל בפני מדינות המפרץ. מחד גיסא, הן חוששות מפגיעה איראנית במתקני אנרגיה, התפלת מים ובסיסים אמריקאים בשטחן כמו גם בנתיבי ייצוא הנפט והגז מהמפרץ. מאידך גיסא, הן מודאגות מהשלכות של נפילת המשטר האיראני, שדפוס התנהגותו ידועים. עדיף בעיניהן תרחיש של משטר איראני מוחלש ומרוסן על פני כאוס אפשרי. גרוע מכך, נפילת המשטר והתפתחות של שלטון דמוקרטי במקומו בטווח הארוך עלולה להיות מקור השראה למחאות במדינות ערב. מדינות המפרץ לוחצות על ארצות הברית להגיע להסכם עם איראן משום שהן רוצות להביא לשינוי במדיניות איראן כלפיהן ולהפסקת תכנית הגרעין והטילים שלה, אך אינן בטוחות שפעולה צבאית אמריקאית-ישראלית תביא לתוצאה זו. בכל מקרה, הן נאחזות בדימוי ניטרלי ופועלות לתווך בין הניצים כדי להקטין את הסיכוי לפגיעה בהן.

לאחר מעל חודש של מחאות המוניות באיראן, שדוכאו ביד קשה על ידי המשטר ובעוד ארצות הברית שוקלת אפשרויות צבאיות ומדיניות ביחס אליה, שש מדינות המפרץ, שכנותיה המיידיות של איראן, מתבוננות בחשש במתרחש. מאז התפרצות ההפגנות באיראן, מנהיגיהם של בתי המלוכה נמנעו התייחסות פומבית לנושא ומנקיטת צעדים העשויים להתפרש כהזדהות עם איראן או עם ארצות הברית. למעשה, המדינות חוששות הן מפעולות איראניות שיפגעו בשטחן ובאינטרסים שלהן, ובה בעת מהשלכות לא רצויות מבחינתן של נפילת המשטר האיראני.

מפת האיומים

א. **תוקפנות איראנית** - מאז העימות בין ישראל וארצות הברית לבין איראן, ביוני 2025, מדינות המפרץ מתכוננות בסיוע אמריקאי לסבב עימות נוסף, תוך חיזוק יכולות ההגנה שלהן. הן צלחו את העימות ביוני 2025 בהצלחה יחסית – תכניות הגרעין והטילים של איראן ספגו פגיעה בעוד המדינות עצמן לא הותקפו, למעט ירי איראני סמלי לבסיס אל-עודייד בקטר, וייצוא האנרגיה מהמפרץ, מקור הכנסתן העיקרי, לא נפגע. אולם, גם תקיפות מוגבלות מצד איראן עלולות לזעזע שווקים, לשבש נתיבי שיט ולהקפיץ את מחירי האנרגיה. החשש המרכזי של מדינות המפרץ בטווח הקצר הוא מתגובה איראנית כלפי תשתיות אסטרטגיות בתחומן: מתקני הפקה ושינוע של נפט וגז, סמלי שלטון, מתקני התפלה ובסיסים צבאיים ובעיקר כאלה המאכלסים כוחות אמריקאים. חשש נוסף הוא מפעולה איראנית לשיבוש השיט במצרי הורמוז, שדרכם עוברת כרבע מתנועת הנפט והגז העולמית. בנוסף, כל פגיעה באיראן תפגע גם בכלכלת מדינות המפרץ הסוחרות עימה, ובמיוחד באיחוד האמירויות שהיא שותפת הסחר המרכזית של איראן במזרח התיכון. התקיפה האיראנית בקטר ביוני 2025 הייתה תזכורת לפגיעות הרבה של התשתיות בשטחן, אף שאיראן העבירה התראה מוקדמת לפניה. ואכן, דווח שאיראן העבירה פניה לשכנותיה במפרץ לשכנע את ארצות הברית להימנע מתקיפה עליה ואיימה שתגרור תגובה נגד הבסיסים [בשטחן](#). בנוסף, איראן עלולה להפעיל את שלוחיה במרחב וספציפית לדחוק בחות'ים לפגוע לא רק בישראל אלא לשבש שוב את לחופש השיט בים האדום ויתכן שאף לפגוע במדינות המפרץ עצמן.

ב. **נפילת משטר** - כשם שתקיפה איראנית על מטרות במדינות המפרץ היא איום מוחשי, קיים בקרבן חשש שמא תקיפה אמריקאית באיראן תביא לקריסה מהירה של המשטר בטהראן.

מדינות המפרץ אינן רואות בהתמוטטות מהירה של הרפובליקה האסלאמית תרחיש רצוי, שכן נפילה בלתי מבוקרת שלו עלולה להצית אי-יציבות נרחבת: מאבקי ירושה באיראן, התפוררות מנגנוני שלטון, התחזקות גורמים קיצוניים, גלי פליטים פוטנציאליים ובעיקר אובדן כתובת ברורה לניהול משברים. לפיכך, מדינות המפרץ מעדיפות איראן מוחלטת שמדיניותה מתונה יותר, בדגש על הפסקת תכנית הגרעין והטילים, ומעורבותה האזורית [השליטת](#). יוזכר שבשנים האחרונות הן נקטו מאמצעים ניכרים לשיפור היחסים עם איראן, במעין דטאנט שהוכיח בראייתן את יעילותו. בראייתן "טוב השטן המוכר" על פני אי-יציבות העלולה לזלוג לכיוונם, להביא לגלי פליטים ולשבש תנועת סחר. "האביב הערבי" אף עשוי להיות נקודת ייחוס לכך שקריסת משטר אינה מביאה בהכרח לבהירות וליציבות, אלא דווקא לאי-יציבות מתמשכת. איראן היא גורם מוכר. הקווים האדומים שלה, המגבלות הפנימיות ודפוסי התנהגותה האזוריים ידועים. ועם זאת, איראן פוסט רפובליקה אסלאמית – במיוחד כזו שתצמח מתנועת מחאה שאינה מונוליתית – עלולה להיות הרבה פחות צפויה. זאת ועוד, המונרכיות הערביות חוששות מהיווצרות "אפקט הדבקה", קרי אפשרות שקריסת המשטר באיראן וצמיחת מערכת פוליטית דמוקרטית-ליברלית במקומו תהיה השראה לגלי מחאה באזור (כפי שאפשר שאירע בעקבות המחאה באיראן ב-2009 והתפתחות "האביב הערבי" לאחר מכן). לבסוף, נפילת המשטר האיראני עלולה להביא גם לשינוי דרמטי במאזן העוצמה האזורי ולהתחזקות ניכרת של ישראל. העוינות האיראנית לישראל, גם ברמה הרטרורית, משמרת שיווי משקל מוכר.

המשך ההתקדמות האיראנית בתחומי הגרעין והטילים משנה את מאזן הכוחות האסטרטגי לרעתן – איום קונקרטי על שדות נפט, נמלים, מתקני התפלה וערי חוף. בה בעת, אותו איום הוא גם הסיבה המרכזית לזהירות מצד מדינות המפרץ. בניגוד לישראל, מדינות המפרץ קרובות מאוד לאיראן ובידן כלים צבאיים פחותים. רוב האוכלוסייה, הכלכלה והתשתיות שלהן מרוכזים ברצועות חוף צרות וחשופות לחוף המפרץ. הן חוו על בשרן את מתקפת הטילים והכטב"מים של איראן על מתקני ארמקו בערב הסעודית ב-2019, והפיקו לקח פשוט: גם תגובה איראנית "מוגבלת" עלולה להיות הרסנית. בהתאם לתמונת איומים זו, דווח כי מספר מדינות במפרץ פועלות כדי [למנוע](#) תקיפה צבאית אמריקאית באיראן, באמצעות:

א. **תיווך וגישור** - מדינות המפרץ מתנגדות לתקיפה אמריקאית באיראן לא משום שהן סבורות שמהלך כזה אינו מוצדק עקרונית, אלא משום שהן משוכנעות שהמחיר המיידי ייגבה קודם כל מהן. יתכן גם שהתנגדותן לתוכניות התקיפה קשורות לחשש שמא תוכניות אלו לא יביאו בראייתן לתוצאה המקווה. לכן, מאחורי הקלעים הובילה ערב הסעודית מאמץ שקט – עם עומאן וקטר – כדי לשכנע את וושינגטון להימנע מהתערבות צבאית, תוך אזהרה שקריסת המשטר או הסלמה צבאית יטלטלו את שוקי הנפט ויסכנו את יציבותו. דווח כי ריאד, מסקט ודוחא [התמקדו](#) בניסיון למנוע שימוש ברטוריקה מסלימה ונקיטת צעדים צבאיים העלולים לגרום מיסקלקולציה והסלמה. פגיעה במדינות מפרץ באמצעות טילים, כטב"מים, חבלה ימית או שליחים אזוריים, היא אופציה זמינה ומוכרת עבור איראן. עבור מדינות המפרץ, עימות אמריקאי-איראני הוא איום ישיר על היציבות הפנימית, הכלכלית והביטחונית שלהן. לפיכך, התיווך הוא כלי הגנתי מבחינתן - ניסיון להרחיק את שדה הקרב מהטריטוריה המפרצית, גם אם בכך לא יפתר שורש העימות. יתכן גם שהדיווחים על אודות ניסיון למנוע תקיפה אמריקאית נועדים לאפשר שיפור מוכנות הגנתית בסיוע אמריקאי, בפרט מפני טילים. בכל מקרה, דימוין של מדינות המפרץ כמתנגדות לתקיפה נגד איראן ומנסות למנוע אותה משרת את האינטרסים שלהן בהרגעת מתח בין לבין איראן.

ב. **אימוץ עמדה ניטרלית** – על רקע איומי הממשל האמריקאי לתקוף באיראן העבירו מספר מדינות במפרץ מסרים בדבר אי-כוונה להתערב. דווח שגורמים סעודים העבירו מסרים ישירים לאיראן כי הממלכה לא תיטול חלק בעימות [ולא תאפשר](#) לכוחות אמריקאים להשתמש במרחב האווירי שלה לשם תקיפה. ביטויי הניטרליות משקפים שינוי בתפיסת הביטחון של מדינות

המפרץ. בניגוד לעבר, כשחלקן סברו שעומות אמריקאי-איראני יסייע לשכך איום מצד איראן, כיום ניכרת ההכרה כי עומות יותיר אותן חשופות יותר. לכן, הניטרליות, לצד העדפה לפתרון דיפלומטי-מדיני על עומות צבאי, היא מהלך פרגמטי של מדינות במפרץ, שמטרתו לצמצם סבירות שהמפרץ יעשה זירה לתגמול איראני.

בנקודת הזמן הנוכחית ישנה העדפה ברורה במפרץ הערבי לדיפלומטיה ופתרון מדיני על פני עומות כדי למנוע הסלמה רחבה שתפגע בביטחון ובהתפתחות הכלכלית. התוצאה המקווה מבחינת מדינות המפרץ היא הסכם אמריקאי-איראני, שיאסור פעילות אזורית עוינת של איראן ויגביל את תכנית הגרעין והטילים שלה.

מדיניות הדטאנט האזורי, שבה בחרו מדינות המפרץ בשנים האחרונות, אינה נובעת מאשליות לגבי טבע המשטר האיראני, אלא דווקא מהכרה בעליונות האיראנית עליהן. ואכן, הדטאנט התברר כיעיל למדי במניעת תוקפנות איראנית כלפיהן, לפחות עד עתה. גישה זו מסבירה את השתיקה לגבי גל ההפגנות באיראן. הן נמנעו כמעט לחלוטין מביקורת פומבית על המשטר והגורמים הרשמיים המעטים שהתבטאו נזהרו מהתייחסות ישירה לדיכוי האכזרי של המחאה על ידי איראן או לפעולה צבאית אמריקאית אפשרית באיראן. שהרי, עידוד גלוי לשינוי משטר עלול להיתפס בטהראן כהתערבות עוינת, בעת שכלל לא ברור האם המחאה תביא לנפילת המשטר. מעט ההתבטאויות שנשמעו כוונו [לאותת](#) לאיראן כי ידן לא במעל, קרי הן אינן מעורבות בהכנות הצבאיות האמריקאיות, וכי איראן יכולה למנוע התקפה עליה אם תעצור את תוכנית הגרעין ותשנה את מדיניותה האזורית.

תפיסת הפגיעות במדינות המפרץ מנחה העדפה לאיראן מוחלטת, מרוסנת ועסוקה בבעיות פנימיות, אך לא מותקפת, מתלכדת סביב הדגל ומונעת על-ידי דחף לנקמה, על רקע כאוס אזורי. לכן הן פועלות לחיזוק ערוצי התקשורת הישירים עם טהראן ומובילות מאמצי תיאום עמדות פנימי ביניהן; ומעבירות מסרים גם לשחקנים שלישיים (יתכן שישראל ביניהם) בניסיון לבנות קונצנזוס רחב נגד הסלמה צבאית. בנוסף, אפשר שהיעדר העיסוק בנושא באופן פומבי מצדן מעיד על ניסיון להסיט את השיח הציבורי בהן אל נושאים כלכליים-חברתיים. המדיניות המפרצית המתעצבת על רקע עומות אפשרי בין ארה"ב לאיראן אינה רק "פיוס" של איראן אלא ניסיון לעצב סביבה אזורית שבה לא יידרשו לבחור בין הקשר לארצות הברית לבין הישרדות.

כיצד תתנהגנה מדינות המפרץ אם יפרוץ עומות? משוער שבדומה להתנהלותן בעומות הקודמים. כל עוד המשטר האיראני יהווה סכנה לביטחון וליציבותן הן יהיו זהירות ותעדפנה לשמור על יחסים תקינים עמו ככל האפשר. לכן, סביר להניח כי יגנו תקיפה על איראן, בוודאי אם תתבצע במעורבות ישראלית, וינסו לקדם רגיעה בעודן משתפות פעולה מאחורי הקלעים עם מאמץ לגילוי ויירוט טילים וכלי טיס איראניים, כחלק מהשתייכותן לפיקוד המרכז האמריקאי. בשורה התחתונה, מדינות המפרץ מעדיפות איראן מוחלטת, מרוסנת אך מתפקדת, על פני איראן פצועה, זועמת ובלתי צפויה. עבור וושינגטון ועבור ירושלים, זהו שיעור חשוב. מדינות המפרץ פועלות בראש ובראשונה מתוך היגיון של יציבות, הישרדות וכלכלה. מי שמתעלם מכך עלול לא רק לטעות בפרשנות עמדותיהן, אלא גם להמעיט בהערכת המחיר האזורי של מהלך צבאי נמהר. חשוב שישראל תכיר בכך שכל מהלך צבאי מול איראן אמור לקחת בחשבון גם את האינטרסים והחששות של מדינות המפרץ. תרחיש שבמסגרתו איראן תיחלש באמצעות הסכם שיגביל את תוכנית הגרעין והטילים, יהיה עדיף גם עבור ישראל על פני קריסה מהירה של המשטר, שהשלכותיה בלתי צפויות.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט